

סליק של ערבות הדדית

סיפורם של סבי וסבתי, אנשי ההגנה והשומר הצעיר, שדירתם שימשה מקום מסתור ללוחמי האצ"ל, מהווה תזכורת לאחוה ולערבות ששררו כאן פעם. קריאה לשיח ציוני אחר בימינו • עינת רמון

בכל יום נראו
בחדר פנים
חדשות. סבתי
הבינה שאולי
השכירה חדר
לחמישה
בחורים בסנב,
אבל בפועל
השתכנה בביתה
לסירוגין חבורה
שלמה מלאת
הומור ושמחת
חיים

הסדר השכרה כזה נשמע מפתה. עם שובו של סבי מן העבודה בבניין בערב שמע את הסיפור ושמו: "חבר'ה שעובדים בים המלח", כך חיווה דעתו, "הם חבר'ה טובים, תשכירי להם את החדר". וכך היה.

בשבועות הראשונים הגיע בתורנות בחור אחד לשבת. מהרה הסתבר שהדיירים החדשים הנם דוברי רוסית, כמו סבי וסבתי, אלא שמוצאם מחרבין שבסין. סבא וסבתא שבאו מאזור ביאליאסטוק וויטבסק לא ידעו רבות על תולדותיה של קהילה זו. מכל מקום, עד מהרה החלה סבתא לתמוה לאתר שהבחנה כי בכל פעם יצא מן החדר בחור אחד וכולם היו לבושים באותה פיג'מת פסים. ברגע מסוים שאלה סבתא האם

לבסוף, כמתנות הטבח של סטאלין בסיביר), והשני אנרכיסט. את אמי, הניה, שלח סבא מתוך הזדהות רעיונית מובהקת לקן של תנועת השומר הצעיר במרכז ירושלים, ברח' המלך ג'ורג'.

באחד הימים וכמענה לידיעה שהם מחפשים דייר, סיפר להם שכן, חיים ביינארט (מי שהיה לימים פרופסור חשוב וחתן פרס ישראל לחקר יהדות ספרד), שיש לו קבוצת חברים, גברים צעירים, כולם עובדים במפעלי ים המלח, ואחת לכמה זמן (בסבב) מגיע אחד מהם לשבת בירושלים על מנת לנח מן העבודה הקשה. ההצעה נשמעה על פניה משתלמת לסבתי. הבית היה צפוף גם כך ובו גרו יחדיו זקנים עם תינוקות.

בהספרו לבנו אורי, שנהרג במלחמת לבנון השנייה סמוך לט' באב בקיץ תשס"ו, אמר הסופר דויד גרוסמן את הדברים הבאים: "הלוואי ונדע להיות יותר עדינים זה

אל זה. הלוואי ונצליח לחלץ את עצמנו מן האלימות והאיבה שחילחלו כל כך עמוק אל כל מערכי חיינו. הלוואי שנדע להתעשת ולהציל את עצמנו כעת, ברגע האחרון ממש, כי זמנים קשים מאוד עוד מחכים לנו". אך המאזין לשיח הציבורי בכנסת, בעיתונות לגוניה, ברחוב ובאקדמיה, רואה שטרם למדנו להיות "יותר עדינים זה אל זה". לקראת ט' באב תשע"ג, אני מבקשת לספר סיפור משפחתי יהודי ציוני מן "המיתולוגיה המשפחתית" שיש בו עדינות והומור ולכן גם תקווה לשיח היהודי-ציוני בארצנו בעתיד. מעשה שהיה כך היה.

חדר להשכרה

סבי וסבתי, אלעזר ורבקה אלפרן ז"ל, שכרו דירה בירושלים בראשית שנות הארבעים של המאה העשרים. הדירה שכנה ברחוב אהרן, סמוך לשכונת שערי חסד. הם היו "משפחת פועלים" שכללה אב, אם ושלושה ילדים, סבא אלמן – אביה של סבתי, יהודי אורתודוקסי, חובב ציון ומשכיל – ודוד של אמי שנפרד מאשתו וביקש לחסות תחת קורת הגג של אחותו – סבתי. אלו שכרו בחדר דירת שלושה חדרים אך הדבר היה מעל ליכולתם הכלכלית. כרבים בירושלים המנדטורית ביקשו, על מנת לשלם את שכר הדירה, להשכיר בדירתם את החדר השלישי לדיירים (המשפחה עצמה גרה בסלון ובאחד מחדרי השינה).

סבי החלוץ, האמן, לשעבר קצין פרשים כצבא הצאר, היה פועל בניין. סבתי הייתה עקרת בית. למרות עברו הצבאי ברוסיה והיותו מפקד ההגנה על מטולה בעת נפילת תל חי, חבר אישי של טרומפלדור ושותף ל'בוטינסקי בארגון ההגנה על ירושלים בראשית שנות השלושים, תודעתו הפוליטית של סבא היתה ציונית סוציאליסטית מובהקת, קרובה לדרכה של מפ"ם – המפלגה שעבודה הצביע (תמיד ראשון בקלפי) לאורך כל שנות חייו בארץ. ברוסיה נותרו שתי אחיותיו ושני אחיו. שניהם נהו אחר גרסה כזו או אחרת של הקומוניזם – האחד לטרודצקיום (מה שהביא להיעלמותו,

2

כסין לכל היהודים יש אותו דגם של פיג'מה. מהיעדר התשובה ניכר היה שבידיהם הייתה רק פיג'מה אחת ובכל פעם היה לובש אותה מי שיצא לשירותים. מהר מאוד הסתבר שבחורים נוספים חמקו לחדר ררך החלון ובכל יום נראו פנים חדשות. בשלב מסוים עצרה אותם סבתא וביקשה לדעת מי הם "הבחורים שלה". הצעירים נבוכו והיא הבינה שאולי השכירה חדר לחמישה בחורים בסכב אבל בפועל השתכנה בביתה לסירוגין חבורה שלמה מלאת הומור ושמחת חיים.

מקום לבית"דים

לא עבר זמן רב ובשורה חדשה בנוגע לחבורה התגלתה: אברשה (אברהם) ארסט, מאנשי מפא"י הפעילים בירושלים, שהיה מחבריהם הקרובים של סבא וסבתא, צחק לה: "רבקה, את יודעת את מי הכנסת לביתך? את הרביזיוניסטים". יום לפני כן התקיים בירושלים טקס ובו השתתפו כל הדיירים החרשים. הוא הבחין בכך שעל דש בגרם הייתה סיכה של תנועת בית"ר, תנועת הנוער הציונית שפעלה בחרבין. סבתא חזרה לחיים בניינארט, ה"שרכן", ובירדה איתו אם נכון הדבר – אך הלה הכחיש לחלוטין את זהות הדיירים. אך מסתבר שאכן, בביתם של סבא וסבתא, אנשי השומר הצעיר, בתקופה שבין רצח ארלוזורוב לסזון, השתכנו בחורים מן האצ"ל. הידידות בין המשתייכים למחנות השונים הייתה חזקה לאורך חייהם כקשרי משפחה. לא זו בלבד, דודה של אמא שהתגורר עמם, חיים קוולוב-קדמון, היה פקיד במנהל של המנדט הבריטי, סבא של אמא היה איש דתי אורתודוקסי, חובב ציון, ממתפללי בית הכנסת "ישורון" בירושלים, תברם הטוב – אברשה – כאמור איש מפא"י, וגם אלכסנדר פון, המשורר הקומוניסטי, מחבריו הקרובים של סבא, היה מבאי ביתם. בין הבית"דים הצעירים מן האצ"ל היו הסופר (לימים) יצחק אורן (איסקה גדל) ואליהו (אליושה) לנקין, לימים מפקד אלטלנה.

כך גדלנו אנו, הנכדים, לאחר קום המדינה, בבית שבו נפגשו תדיר אנשים מדור מקימי המדינה מכל הזרמים ומכל הפלגים בעם היהודי והדבר לא נתפס כעינינו כחריג. הפלורליזם הרעיוני, הזכות של כל אדם להשתייכות לתנועה רעיונית השונה מחברתה, ערך המפגש בין רעיונות מנוגדים המפרה את המחשבה ואת הערכות ההרדית וערך החברות העמוקה בתוך המפגש הזה היוו עבורנו את מהות הציונות. הצעקות בוויכוחים במטבח של סבתי על דרכה של הציונות מוזכרות כל העת על ידי אמי. שערי פלומס לא ננעלו. על עתידה של הציונות עלו הטונים של הדיבור עד לב השמים. אך בביתנו למדנו שהציונות – עניינה קיבוץ גלויות, מחויבות ל"כלל ישראל", גם ובעיקר כלפי אלו שאינם שייכים ל"מחנה שלנו", ושזורה בהערכה עמוקה לחלק מפועלם. גם הריי, אמנון והניה רמון שייבל"א, בני הרור השני בארץ – השלישי לציונות במשפחתנו – חיו וחיים עד עצם היום את האתוס הזה. רק עם התגייסותי לצה"ל, להדרכה בקו יד אליהו של הנוער העובד והלומד, שעה שערכת, במסגרת תוכנית מיוחדת לקראת יום העצמאות, משחק ברחבי תל אביב על מודשת המחותרות, הבנתי עד כמה הזיכרון הפלורליסטי במשפחתי והתודעה של הערכות ההרדית בין קבוצות החלוקות ביניהן הינם חריגים בנוף החברתי

בדמיונו כי במדינת ישראל יהיו שני צבאות. לנקין לימים התברח איתי על כך שסבא תמיד ידע "לומר את האמת בפרצוף". הם נותרו חברים בנפש ולאחר קום המדינה, שעה שאליהו למד משפטים, הוא שב ושכר חדר בביתם של סבי וסבתי (הבית עם הסליק שנבנה בעבורו).

בסיפור זה אינני מבקשת לברר היסטורית את מהות הוויכוחים שנותרו פצע מרמס בלבם של רבים מן האומה, אלא לבחון את התובנות הפילוסופיות המשוקעות ביסודה של חברות כזו. לדידי קיים שוני מהותי בין הפלורליזם הציוני היהודי הנמשך מימי מחלוקות הלל ושמאי ובין הפסידור-פלורליזם השגור בעולם הגלובליסטי הפוסט-מודרני כדרך להאחדת כל האנושות תחת מטרייה רעיונית "שוויונית כביכול" אחת. סבא שלי ואליהו לנקין קיימו חברות לא על בסיס התובנה המוסכנת מוסרית ש"אין אמת אחת". שניהם סברו שיש אמת אחת, אלא שזו קשה להשגה. בחיפוש אחר האמת נמצאו המכנים המשותפים – הקמת סליק לצבירת נשק לצורך שחרור עם ישראל משעבודו לאימפריה – והיו גם נקודות מחלוקת, כמו אלטלנה. אך לצד אלו הייתה תובנה שאין לערער אחריה, שמחנות רעיוניים הנם שונים אלו מאלו וגרעונים של אמת זרועים בכל מחנה.

קיומה של מחלוקת לשם שמים הוא תנאי לערבות ההרדית בעם ישראל. וערבות זו דורשת לא רק הכלה של קולות המיעוטים אלא מסגרת שלטונית מסודרת התובעת מן הפרט פשרות כאבות לצורך שמירת המכנה המשותף, שאם לא כן "איש את רעהו חיים בלעו". □

שלו השתייכתי. עצם הזכרת תרומתם ההיסטורית של האצ"ל והלח"י להקמת מדינת ישראל בתוך פעילות של הנוער העובד והלומד (בקרב ילדים מדרום תל אביב שרבים מבני משפחותיהם השתייכו למחתרות ולקבוצות רעיוניות אלו) נתפסה כמשהו "חרשני" ו"חתרני".

גרעונים של אמת

מכל הידידיות שנירקמו ומשלל הרמויות האהובות מבקשת אני להתעכב על ידידותו של סבא, אלעזר אלפרן, עם אליהו לנקין. כשעברה משפחתי לבית אחר, שעל בנייתו פיקח סבא שלי, הוא התעקש לבנות סליק לאחסון נשק בביתו. סבא עצמו היה כמובן חבר ההגנה. כשנשאל, הסביר לסבתא שאת הסליק בנה "בשביל אליהו" (לנקין) ועד עצם היום הזה הוא קיים מתחת למכונת הכביסה בבית שבו מתגוררים הורי. כשרדפה המשטרה הבריטית אחר אליהו לנקין הוא נמלט למטבח של סבתי, לבש סינר ואמר לה שאם ייכנס מישהו וישאל עליו עליה לומר ששהה בביתה כל הבורק ועוד לה לבשל.

לנקין הלך ובה באותן שנים במטבח של סבתא עד שנתפס, נשפט והוגלה לאריתריאה. שובו ארצה מאריתריאה ציון בהיותו מפקד אלטלנה, ואז כמעט נהרג. בשונו הגיע מיד כמובן לבית סבי וסבתי. סבא, שהיה במקורו איש צבא, אמר לו ש"מאו ומתמיד שנא את בן גוריון" (על פירוק גרוד העבודה והפלמ"ח) אבל "הדבר היחיד שבו הסכים איתו היה בפרשת אלטלנה". סבא כמובן הגן על המעשה מנקודת מבט ממלכתית של איש צבא לשעבר שלא העלה

1 בית שבו נפגשו תדיר אנשים מדור מקימי המדינה מכל הזרמים ומכל הפלגים. סבא אלעזר (לור) וסבתא רבקה אלפרן

2 סברו שיש אמת אחת. אלא שזו קשה להשגה. בית משפחת אלפרן (אליהו לנקין עומד שלישי משמאל. יושבים בחזית מימין: סבתא וסבא אלפרן. בשעל ברכי עינת)